

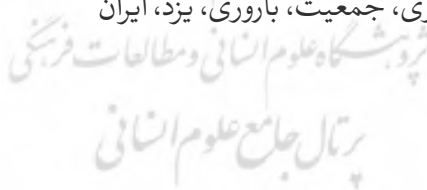
بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد^۱

محمد ترکاشوند مرادآبادی^۲، واحد سروش^۳، کلثوم ایران نژاد^۴

چکیده

پژوهش حاضر از نوع کمی و با روش تحلیل ثانویه داده‌های سازمان ثبت احوال در طرح ملی ازدواج و طلاق در سال ۱۳۹۶-۱۳۹۷ به بررسی وضعیت ایدئال فرزند در بین ۲۵۱ نفر از جوانان ۲۰ تا ۳۰ سال در شرف ازدواج که به دفاتر ثبت مراجعه کرده بودند پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که عمده جوانان در زندگی به داشتن فرزند تمایل دارند و فقط ۵ درصد آنها تمایلی به داشتن فرزند ندارند. تمایل به فرزندآوری در بیشتر گروه‌های اقتصادی و اجتماعی یکسان است و اغلب داشتن دو فرزند را ترجیح می‌دهند؛ در نتیجه میل به فرزندآوری در بیشتر افراد وجود دارد و نیاز است سیاست‌های جمعیتی مشوق فرزندآوری متمرکز بر سال‌های ابتدایی زندگی و فرزندان اول و دوم خانواده باشد و عمده تمرکز روی فرزند سوم و بالاتر نباشد؛ در واقع خانواده‌ها برای همه فرزندان، بدون توجه به رتبه آنها و به ویژه برای اولین فرزند باید مورد تشویق قرار بگیرد.

واژگان کلیدی: ایدئال فرزندآوری، جمعیت، باروری، یزد، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۶/۲۷، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۸/۲۵.

۱. این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با حمایت صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور با شناسه ۴۰۳۱۶۸۴ است.

۲. دانشیار دانشکده علوم اجتماعی، بخش مردم‌شناسی دانشگاه یزد

m.torkashvand@yazd.ac.ir

۳. دانشجوی دکتری دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه یزد

a.w.soroush1375@gmail.com

۴. کارشناس ارشد جمعیت‌شناسی، دانشگاه یزد

irannejadko0@gmail.com

مقدمه

رفتارهای باروری و گرایش به فرزندآوری، از مفاهیم اساسی در حوزه جمعیت‌شناسی، در بستر خانواده صورت می‌گیرد و تحت تأثیر عوامل جمعیتی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی هر جامعه است. فرزندآوری در حوزه خصوصی و در سطح خرد صورت می‌گیرد و به لحاظ تاریخی هراندازه که جوامع پیشرفت کرده‌اند، دایره این حوزه محدودتر شده است؛ به این معنا که حق فرزندآوری در طول تاریخ به فامیل و خانواده و در عصر حاضر به زوجین، به‌ویژه زنان واگذار شده است. تصمیم‌های سطح خرد در مورد فرزندآوری، گاهی ممکن است هزینه‌ها و مخاطراتی را در سطح کلان ایجاد کند (سرای، ۱۳۹۴: ۹). در عصر حاضر با ظهور ارزش‌های جدید مانند فردگرایی، نوگرایی، برابری جنسیتی و... تصمیم‌گیری زوجین در مورد باروری تغییر کرده است. با باروری به دلایل مختلف در جهان، به‌ویژه در کشورهای توسعه‌یافته کاهش یافته و ایران نیز به عنوان بخشی از این جهان نیز دچار تغییر و تحول در عرصه باروری شده است.

اشتغال زنان یکی از عوامل تأثیرگذار در باروری است. افزایش حضور زنان در بازار کار و فراهم شدن شرایط مساوی با مردان، میزان باروری را کاهش می‌دهد و همچنین وضعیت اجتماعی زنان از عوامل تعیین‌کننده در حوزه باروری است (آسوده، ۱۴۰۱: ۱۷۵). از سویی مطالعات نشان می‌دهند که سبک زندگی در حال حاضر تحت تأثیر عصر مدرن قرار گرفته است و عواملی چون سطح تحصیلات زنان، افزایش مشارکت اجتماعی، فرصت یافتن شغل مناسب، شناخت مسائل بهداشتی و روش‌های پیشگیری از بارداری و افزایش خواسته‌ها در افراد، با سطح بالای باروری و تعداد فرزند زیاد در تضاد است (سروستانی، ۲۰۱۲). از سوی دیگر عوامل اجتماعی مانند تحصیلات والدین، عوامل جمعیت‌شناختی مانند سن ازدواج، بعد خانوار، فاصله سنی بین فرزندان و تنظیم خانواده نیز از جمله عواملی هستند که بر باروری زنان تأثیر می‌گذارند.

یکی از تحولات مهم که در خانواده‌های ایرانی هم‌زمان با تحولات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی به وقوع پیوسته است، کاهش سریع باروری، به خصوص از نیمه دوم دهه ۱۳۶۰ ش و رفتارهای مرتبط با فرزندآوری است (خانی، محمدزاده و عباسی شوازی، ۱۳۷:

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

۵۰). مطالعات آماری در ایران بیانگر این است که میزان باروری کل در پنج دهه اخیر رو به کاهش بوده است؛ به عنوان مثال میزان باروری کل در سال ۱۳۳۵، ۷/۲ فرزند به ازای هر زن بوده است. این میزان در سال‌های ۱۳۶۵ به ۶/۵ فرزند؛ ۱۳۷۵، ۲/۸ فرزند و ۱۳۹۵، ۲/۱ فرزند کاهش یافته است (احمدی و ازوجی، ۱۳۹۶: ۶۲). به موازات این روند کاهنده باروری، شاهد افزایش در نسبت خانواده‌های تک‌فرزند یا بدون فرزند (خلج آبادی فراهانی، ۱۳۹۱)، تأخیر در سن ازدواج و تأخیر در تشکیل خانواده، افزایش میزان طلاق (کریمی، ۱۳۹۰)، شیوع سقط‌های جنینی عمدی (عرفانی، ۱۳۸۹) و شیوع روابط غیرنکاحی در زیرگروه‌های جمعیتی بوده‌ایم. استان یزد نیز تحولاتی در حجم، نرخ رشد جمعیت سالانه، باروری و ساختار سنی و جنسی جمعیت تجربه کرده است. حجم جمعیت استان در طول سه دهه گذشته از ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ با ۸۳ درصد افزایش، ۱/۸ برابر شده و از ۶۲۰ هزار در سرشماری ۱۳۶۵ به ۱۱۳۸ در سرشماری ۱۳۹۵ رسیده است. میزان باروری کل استان در دهه‌های اخیر کاهش یافته و از ۷ فرزند در سال ۱۳۶۵ به ۲/۱ فرزند در سال ۱۳۹۰ رسیده است (عباسی شوازی و حسینی چاوشی، ۱۳۹۲: ۱۵۱).

استان یزد در طول چند دهه گذشته تغییرات جمعیتی و اقتصادی و اجتماعی نسبتاً مشابهی را با تحولاتی مشاهده شده در کل ایران تجربه کرده است. از لحاظ تغییرات و شاخص‌های عمده جمعیتی، تقریباً هم‌سو و هم‌زمان با تکامل‌گذار جمعیتی در کل ایران، استان یزد نیز مرحله انتقالی خود را تجربه کرده و طی سال‌های اخیر از سطح بالای مرگ‌ومیر و باروری به سطحی پایین رسیده است. با سپری کردن دوره گذار، رشد سریع جمعیت استان نیز روند کاهشی داشته و از متوسط ۴/۵ درصد در دهه ۱۳۵۵-۱۳۶۵ به متوسط ۲/۱ درصد در دهه ۱۳۶۵-۱۳۷۵ رسیده است (عباسی شوازی، عسکری ندوشن، ۱۳۸۴: ۴۷).

کاهش باروری در استان یزد نیز همگام و هم‌سو با دیگر استان‌های ایران، از اواسط دهه ۱۳۶۰ آغاز شده است. برآوردهای انجام شده از روند تغییرات باروری در استان یزد حاکی از این است که میزان باروری کل در این استان از حدود ۵/۵ فرزند در اواسط دهه ۱۳۵۰ به ۶/۹ فرزند در سال‌های ۱۳۶۱-۱۳۶۳ افزایش یافت و بعد از آن با بیش از ۶۳ درصد کاهش در

فاصله‌ای حدود یک‌دهه به ۲/۵ فرزند در سال ۱۳۷۵ رسید. سپس در ۱۳۷۶ - ۱۳۷۹ به ۲/۳ فرزند به‌ازای هر زن کاهش یافت (عباسی شوازی، ۱۳۸۰).

بر اساس نتایج مطالعه فتحی (۱۴۰۰) میزان باروری کل استان یزد در سال‌های ۱۳۹۶، ۲/۵۵؛ ۱۳۹۷، ۲/۳۲؛ ۱۳۹۸، ۲/۰۱ و ۱۳۹۹، ۲/۵۵ بوده است، البته این میزان تنها در جمعیت ایرانی بوده است، نه جمعیت کل استان یزد. همچنین در ۱۳۹۹، میزان کل باروری این استان بالاتر از سطح جانشینی، ۲/۱۱ بوده است.

بدین ترتیب مسئله ازدواج جوانان در ایران در قالب تغییرات ساختاری و نهادی رخ داده در سطح خانواده و جامعه، الزام‌ها و ره‌آوردهای جریان نوسازی از جمله تحول‌های جمعیتی، شهرنشینی، آموزش و تحصیلات و اشتغال در بخش مدرن، تغییرات ایده‌ای و نگرشی مرتبط با فرزندآوری و ارزش‌های جدید در کنار حفظ برخی از سنت‌ها و میراث قومی فرهنگی، قابل بحث و بررسی است. با توجه به بالارفتن سن ازدواج، افزایش آمار طلاق و کاهش تمایل جوانان به ازدواج و تشکیل خانواده و کاهش فرزندآوری، لزوم تغییر نگرش جوانان در مباحث مربوط به ازدواج فرزندآوری احساس می‌شود.

انتخاب جوانان به‌عنوان جامعه هدف تحقیق به این دلیل است که این قشر به‌عنوان پیشگامان تغییر در جامعه و شکل‌دهنده آینده تغییرات جمعیتی در کشور هستند. بررسی نگرش آنها در زمینه باروری نشان می‌دهد که تا چه اندازه وضعیت فرزندآوری در ایران ناشی از تغییر نگرش‌ها است یا شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه وضعیت فرزندآوری را در شرایط جاری قرار داده است. سیاست‌گذاری در حوزه فرزندآوری در کشور در وهله اول نیاز به این دارد که مشخص شود تغییرات فرزندآوری حاصل کدام‌یک از موارد فوق است؛ بنابراین شناخت به‌دست آمده از نتایج تحقیق بسیار ارزشمند و در جهت‌دهی به سیاست‌گذاری‌ها مؤثر خواهد بود.

مطالعه حاضر بر مبنای داده‌های حاصل از طرح پیمایش ملی ازدواج و طلاق انجام گرفته توسط سازمان ثبت‌احوال در سال‌های ۱۳۹۶ - ۱۳۹۷ به بررسی وضعیت ایدئال فرزندآوری، عوامل مؤثر بر فرزندآوری و علل عدم تمایل به فرزندآوری در میان جوانان ۲۰-۳۰ سال در شرف ازدواج استان یزد می‌پردازد.

پیشینه نظری و تجربی تحقیق

نظریه نوسازی، بر نقش عوامل نوسازی تحصیلات، اشتغال و بهبود موقعیت زنان تأکید می‌کند. همچنین بر اساس نظریه انگلند، فاركاس و اوپنهایمر^۱ عامل اصلی بالارفتن سن ازدواج دختران، سرمایه انسانی و به معنای واقعی کلمه، تحصیلات و به دنبال آن اشتغال است؛ بنابراین بر اساس نظریه‌های فوق، تحصیلات و اشتغال زنان در وضعیت ازدواج زنان اهمیت دارند. با افزایش سطح تحصیلات، افراد سال‌های بیشتری را صرف مسائل آموزشی می‌کنند و احتمال دارد دیرتر ازدواج کنند. با بالارفتن سطح تحصیلات انتظار افراد برای ورود به بازار کار بیشتر می‌شود و این موضوع، یعنی پیدا کردن شغل مناسب می‌تواند باعث تأخیر در ازدواج جوانان گردد. همچنین تحصیلات عامل تغییر در نگرش‌ها و ارزش‌ها است.

بر مبنای نظریه انتقال دوم جمعیتی در حوزه خانواده تغییرات ارزشی گسترده‌ای رخ داده که این تغییرات به نوبه خود تغییراتی را در نرخ باروری ایجاد کرده‌اند. مطالعات مختلف (اتوه ۲۰۰۸؛ رستگار خالد و محمدی ۱۳۹۴) نشان دادند که رابطه معناداری بین ارزش‌های خانوادگی و نرخ باروری وجود دارد؛ بدین صورت که هرچه قدر میزان توجه به ارزش‌های خانوادگی بیشتر باشد، نرخ باروری بیشتر و برعکس ارزش خانوادگی کمتر با نرخ‌های پایین باروری رابطه‌ای مثبت و هم‌سو دارد. براین اساس یکی از متمایزکننده‌های وضعیت ازدواج بین زنان، نگرش آنان به ارزش فرزندآوری است.

اتوه^۲ (۲۰۰۸) در مطالعه خود با عنوان «تغییرات خانوادگی در زمینه باروری پایین»، به بررسی خاص کشور ژاپن پرداخته و نرخ‌های پایین باروری در این کشور را به برخی از تغییراتی که در حوزه خانواده رخ داده است مربوط می‌داند. او به دو تغییر مهم در این زمینه اشاره می‌کند؛ نخست افزایش انتخاب‌های مبتنی بر عشق و دوم کاهش نقش‌های سنتی خانوادگی برای زنانی که به تحصیلات و فرصت‌های شغلی دست یافته‌اند.

مطالعه محزون (۱۳۹۴) نشان می‌دهد که تمایل به فرزند کمتر در فاصله بین دو سرشماری ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰ افزایش یافته است. افزایش در مناطق شهری بیشتر از مناطق روستایی و در

متولدین بعد از دهه ۵۰ بسیار افزایش یافته است. همچنین با افزایش سطح تحصیلات زنان و بالا رفتن موقعیت شغلی تمایل به فرزندآوری کمتر شده است.

مطالعه رعنا اعجاز و همکارش (۲۰۱۴) با عنوان «عوامل تعیین کننده تعداد ایدئال فرزند توسط خانواده‌ها در پاکستان» نشان می‌دهد که در کنار ویژگی‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، جمعیتی و نگرشی خانواده طیفی از ویژگی‌های زنان مانند تحصیلات، وضعیت شغلی، قرار گرفتن در معرض رسانه‌ها، مالکیت دارایی‌ها، تصمیم‌گیری خانواده، توجیه خشونت و اختلاف سنی همسر، از جمله مواردی است که اثر کاهشی روی تعداد ایدئال فرزند داشته است.

محمودیانی (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «دانش باروری زنان و تعداد فرزندان آنها: مطالعه مقطعی در شیراز» به این نتیجه رسید که افزایش دانش باروری زنان باعث کاهش تعداد فرزندان شد. باروری واقعی زنان هم‌زمان با باروری ایدئال آنها افزایش یافته بود. با افزایش سن زنان و افزایش سن شوهران، تعداد فرزندان افزایش یافت. افزایش تحصیلات زنان به کاهش تعداد فرزندان منجر شد. زنان با شوهران شاغل فرزندان بیشتری نسبت به سایر هم‌تایان خود داشتند.

پژوهش فروتن و کرمی (۱۳۹۵) با عنوان «الگوها و تعیین‌کننده‌های تمایلات فرزندآوری در ایران» بیانگر این است که با توجه به تغییرات به وجود آمده در الگوی فرزندآوری در ایران، الگوهای «بی‌فرزندی» و «تک‌فرزندی» با ارزش‌های فرهنگی جامعه ایرانی مطابقت و هم‌خوانی ندارد و تعداد اندکی از افراد به این الگوهای فرزندآوری تمایل دارند. با توجه به این بحث عمده‌ترین الگوی فرزندآوری در ایران الگوی دوفرزندی است. همچنین تمایلات فرزندآوری زنان و مردان شبیه و یکسان است (فروتن، کرمی، ۱۳۹۵).

خانی، محمدزاده و عباسی شوازی (۱۳۹۷) در مطالعه مقایسه میان نسلی ایدئال‌های ازدواج و فرزندآوری در شهرستان سندرگ به این نتیجه رسیدند که فرزندان در مقایسه با مادران تعداد فرزند کمتر و با فاصله‌گذاری بیشتر را ایدئال می‌دانند و ارزش کمتری برای فرزند قائل‌اند. نگرش فرزندان دختر در مقایسه با هم‌تایان پسر در این موارد متفاوت‌تر و امروزی‌تر

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

است که بخشی از این تفاوت‌های مشاهده شده در ایدئال‌ها را می‌توان به تفاوت افراد در خصوصیات زمینه‌ای مانند تحصیلات، سن، محل سکونت و وضعیت اشتغال نسبت داد. صادقی و طریقتی تابش (۱۳۹۷) در مطالعه «بررسی تأثیر عوامل فرهنگی بر ترجیحات فرزندآوری جوانان در شهر تهران» به این نتیجه دست یافتند که ۱۹ درصد از جوانان، یک فرزند؛ ۵۴ درصد، دو فرزند و ۲۵ درصد، سه فرزند و بیشتر را تعداد ایدئال فرزند برای جامعه ایران دانسته‌اند. تعداد فرزند دلخواه برای خود افراد ۱۸ درصد، یک فرزند؛ ۵۷ درصد، دو فرزند و ۲۴ درصد، سه فرزند و بیشتر بوده است.

نتایج پژوهش حسنی و همکاران (۱۳۹۸) با عنوان «عوامل مؤثر بر تعداد ایدئال فرزندان در خانواده در استان سیستان و بلوچستان» نشان داد که بیشتر افراد تعداد ایدئال فرزند را دو فرزند می‌دانند و این تعداد در بین پاسخ‌گویان غیربلوچ ۴۱ درصد و بلوچ ۲۸ درصد است.

نتایج پژوهش علی دوستی و همکارانش (۱۴۰۰) با عنوان «عوامل اجتماعی-اقتصادی مؤثر بر نگرش به فرزندآوری: مطالعه موردی زوجین در آستانه ازدواج در شهر کرمانشاه» نشان داد که بین محل سکونت، تحصیلات و پایگاه اقتصادی بین گروه‌های مختلف به لحاظ فرزندآوری تفاوت چندانی وجود ندارد، بلکه تعداد مطلوب فرزندان زوجین جوان متأثر از شرایط زندگی آن‌هاست؛ بنابراین موفقیت سیاست‌های تشویق مولید به ایجاد تغییرات در ساختارهای اقتصادی و اجتماعی به گونه‌ای است که فرزندآوری زوجین جوان را تسهیل کند. آسوده (۱۴۰۱) در مطالعه «بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی و جمعیت‌شناختی مؤثر بر فرزندآوری» به این نتیجه رسید که درآمد، منزلت اجتماعی، عدالت محیطی، نوع خانواده، باور فردی زنان و سن ازدواج زنان از جمله عواملی است که بر کاهش باروری زنان اثرگذار بوده‌اند.

عباسی شوازی، محمودیان، صادقی و قربانی (۱۳۹۷) در مطالعه «تأثیر جهت‌گیری‌های ارزشی - نگرشی بر ایدئال‌های فرزندآوری در ایران» به این نتیجه رسیدند که ۴۸/۱ درصد پاسخ‌گویان دو فرزند و حدود ۴۳ درصد سه‌فرزندی و بیشتر را ایدئال فرزندآوری گزارش کرده‌اند. همچنین برابری جنسیتی و دین‌داری بیشترین تأثیر را بر ایدئال فرزندآوری داشته‌اند.

نتایج مطالعه عباسی شوازی و عسکری ندوشن (۱۳۸۴) بیانگر این است که در چند دهه اخیر تغییرات سریعی در رفتار و نگرش‌های باروری استان یزد رخ داده است. بافت سنتی خانواده نیز آمیزه‌ای از تغییر و تداوم را تجربه کرده است. سرعت شدید کاهش باروری با تغییر اشکال سنتی خانواده ارتباط نداشته است، زیرا کاهش سریع باروری ملازم با تحولات سریع در عناصر سنتی حیات خانواده نبوده و برخلاف پیش‌بینی‌های قبلی برخی از صاحب‌نظران نوعی هم‌گرایی خطی به سمت مدل خانواده هسته‌ای غربی صورت نگرفته است.

با توجه به اینکه مطالعات صورت گرفته در موقعیت جغرافیایی متفاوت یا در سطوح شهرستانی و با روشی متفاوت انجام شده است؛ بنابراین نتایج این پژوهش‌ها قابل‌تعمیم به جامعه شهری یزد که بافت سنتی و فرهنگی خاصی دارد نیست. لازم است که پژوهش‌های به‌روزتر و جامع‌تری در این حوزه انجام شود تا این خلأ مطالعاتی را پر کند. این پژوهش در استان یزد و با استفاده از داده‌های سازمان ثبت‌احوال با روش تحلیل ثانویه به بررسی عوامل مؤثر بر تعداد ایدئال فرزند در بین جوانان ۲۰ تا ۳۰ سال می‌پردازد.

روش تحقیق

رویکرد پژوهش حاضر از نوع کمی با روش تحلیل ثانویه است. این تحقیق بر اساس داده‌هایی که سازمان ثبت‌احوال کشور در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ جمع‌آوری کرده بود، تعداد ایدئال فرزند را تجزیه و تحلیل کرده است. در پژوهش حاضر با توجه به هدف مطالعه که سنجش نگرش به تعداد فرزند است، جامعه آماری پژوهش جوانان ۲۰-۳۰ ساله در شرف ازدواج شهر یزد است که ۲۵۱ مورد از کسانی که به دفاتر ثبت مراجعه کرده بودند به‌عنوان نمونه و شهر یزد نیز به‌عنوان جامعه‌ای که در عین شهری شدن، ارزش‌های سنتی‌اش را نیز حفظ کرده است، به‌عنوان جامعه مورد مطالعه انتخاب شدند. مطالعه نگرش‌های این افراد به سن تشکیل خانواده و فرزندآوری می‌تواند به پرسش‌های بسیاری در رابطه با کاهش فرزندآوری و افزایش سن ازدواج در جامعه، به‌ویژه جامعه سنتی یزد پاسخ بدهد. پژوهش حاضر درصدد پاسخ به دو پرسش اصلی است.

✓ وضعیت ایدئال فرزندآوری از نظر افراد چگونه است؟

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

✓ عوامل مؤثر بر تعداد ایدئال فرزند چیست؟

در این پژوهش متغیرهای مستقل شامل تحصیلات والدین، وضعیت اشتغال والدین، درآمد والدین، محل سکونت والدین و تعداد خواهر و برادر، جنس، سن، تحصیلات، وضعیت اشتغال، محل سکونت، مسکن ملکی و محل تأمین مسکن بعد از ازدواج است. متغیر وابسته پژوهش تعداد فرزند ایدئال است. در این پژوهش با کمک کتابچه راهنما و پرسش نامه سازمان ثبت احوال، کد استان یزد و داده‌های آن مشخص شد. در مرحله بعدی، با استفاده از پرسش نامه، سؤال‌های موردنیاز این پژوهش مشخص و متغیرهای مستقل و وابسته تفکیک شدند. پس از تشخیص متغیرها و پرسش‌های موردنیاز، بخشی از داده‌ها و اطلاعاتی که به صورت متن وجود داشت کدگذاری شدند. برای تحلیل داده‌ها، ابتدا داده‌ها وارد SPSS نسخه ۲۴ و Excel 16 شده و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. تحلیل داده‌های تحقیق در دو بخش توصیفی و تحلیلی انجام گرفته است. در بخش توصیفی، ویژگی‌های فردی و خانوادگی پاسخ‌گویان مورد توصیف و تحلیل قرار گرفته است. در توصیف ویژگی‌های فردی و خانوادگی پاسخ‌گویان از جدول‌های توزیع فراوانی و نمودارهای مقتضی بهره گرفته شده است.

در بخش تحلیلی، با توجه به اینکه متغیر وابسته پژوهش، ایدئال تعداد فرزند (تعداد مطلوب فرزند) به دلیل حجم پایین نمونه و واریانس اندک آن، در سطح نرمالی قرار نداشت؛ بنابراین این متغیر گروه‌بندی شد و از طریق جدول‌های تقاطعی و آزمون کای اسکور به ارتباط آن با سایر متغیرها پرداخته شد.

یافته‌های توصیفی

با توجه به جدول شماره ۱، از مجموع ۲۵۱ نفر فرد پاسخ‌گو توزیع جنسیت بین دو گروه تقریباً برابر بوده و بیشتر پاسخ‌گویان در گروه سنی ۲۵ - ۲۹ سال قرار دارند و درصد کمی از پاسخ‌گویان، یعنی ۲۰ درصد در گروه سنی ۴۰ - ۴۴ قرار دارند.

در جدول شماره ۲، ویژگی‌های فردی پاسخ‌گویان برحسب تحصیلات، محل تشکیل زندگی، محل سکونت، نشان داده شده است. با توجه به اطلاعات جدول ۵/۸ درصد

پاسخ‌گویان شاغل، ۲۵/۹ درصد آن دانشجو یا محصل و ۶ درصد بیکار بوده‌اند، برحسب میزان درآمد ماهیانه ۳۸/۲ درصد پاسخ‌گویان هیچ منبع درآمدی ندارند. براساس سطوح تحصیلی می‌توان گفت که بیشتر پاسخ‌گویان، ۵۵ درصد، تحصیلات دانشگاهی دارند.

۸۸/۸ درصد از پاسخ‌گویان فقط ازدواج اول و ۱۱/۲ درصد آنها ازدواج دوم داشته‌اند. بیشتر پاسخ‌گویان، ۷۶/۹ درصد، در مناطق شهری سکونت داشته‌اند.

جدول شماره ۳، ویژگی‌های خانوادگی پاسخ‌گویان را نشان می‌دهد. براساس جدول مزبور میزان درآمد ماهیانه خانواده پدری ۳۵/۱ درصد پاسخ‌گویان، بین ۰.۱ تا ۱ میلیون و ۱۶ درصد بین ۲ تا ۳ میلیون تومان بوده است. همچنین این جدول بیان‌گر این است که پدران ۸۶/۵ درصد از پاسخ‌گویان در قید حیات بوده و پدران ۵/۲ درصد از پاسخ‌گویان فوت کرده‌اند، درحالی‌که مادران ۹۴ درصد از پاسخ‌گویان در قید حیات بوده و مادران ۱/۶ درصد از پاسخ‌گویان فوت کرده‌اند. قومیت پدران بیشتر پاسخ‌گویان، ۹۶ درصد، فارس است.

تعداد فرزند ایدئال از نظر پاسخ‌گویان در جدول شماره ۴ نشان داده شده است، ۴/۸ درصد از زوج‌ها پس از ازدواج هیچ فرزندی نمی‌خواهند و ۷۶/۱ درصد از پاسخ‌گویان پس از ازدواج ۱ تا ۲ فرزند، ۱۴/۷ درصد ۳ تا ۵ فرزند می‌خواهند.

جدول ۱. تعداد و درصد پاسخ‌گویان (جوانان ۲۰-۳۰ ساله شهر یزد ۱۳۹۶-۱۳۹۷) به تفکیک جنس و گروه‌های

سنی

گروه‌های سنی	تعداد	درصد
۱۹-۱۵	۳۲	۱۲/۷
۲۴-۲۰	۶۲	۲۴/۷
۲۹-۲۵	۹۲	۳۶/۷
۳۴-۳۰	۳۴	۱۳/۵
۳۹-۳۵	۲۱	۸/۴
۴۴-۴۰	۵	۲/۰
۱۴ سال	۳	۱/۲
۱۲ سال	۱	۰/۴

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

بی پاسخ	۱	۰/۴	
جمع کل	۲۵۱	۱۰۰	
	مرد	۱۲۶	۵۰/۲
	زن	۱۲۵	۴۹/۸

جدول ۲. ویژگی های فردی (وضع فعالیت، تحصیلات و درآمد ماهیانه) جوانان ۲۰-۳۰ ساله شهر یزد سال ۱۳۹۶-۱۳۹۷.

وضعیت فعالیت			آخرین سطح تحصیلی تکمیل شده		
درصد	تعداد		درصد	تعداد	
۵۱/۸	۱۳۰	شاغل	۰/۸	۲	ابتدایی
۲۵/۹	۶۵	دانشجو یا محصل	۹/۶	۲۴	راهنمایی
۸/۸	۲۲	خانه دار	۲/۸	۷	متوسطه
۶/۸	۱۷	در جستجوی کار	۳۱/۹	۸۰	دیپلم
۶	۱۵	بیکار	۱۳/۹	۳۵	کاردانی
۰/۸	۲	سایر	۲۷/۵	۶۹	کارشناسی
۱۰۰	۲۵۱	جمع	۹/۲	۲۳	کارشناسی ارشد
درآمد ماهیانه فرد			۰/۸	۲	دکتری
درصد	تعداد		۰/۸	۲	تحصیلات حوزوی
۱۷/۹	۴۵	زیر ۱ میلیون	۲/۸	۷	بی پاسخ
۲۹/۹	۷۵	بین ۱ تا ۲ میلیون	۱۰۰	۲۵۱	جمع
۷	۲۱	بین ۲ تا ۳ میلیون	محل تشکیل زندگی		
۲/۴	۶	بین ۳ تا ۴ میلیون	درصد	تعداد	
۱/۲	۳	بالای ۴ میلیون	۱۰/۸	۲۷	محل سکونت مرد
۳۸/۲	۹۶	فاقد درآمد	۴	۱۰	محل سکونت زن
۲	۵	بی پاسخ	۱۰/۴	۲۶	محل دیگر
۱۰۰	۲۵۱	جمع	۷۳/۷	۱۸۵	تغییر نکردن محل سکونت
مرتبۀ ازدواج			۱/۲	۳	بی پاسخ
درصد	تعداد		۱۰۰	۲۵۱	جمع

فصلنامه فرهنگ یزد

۸۸/۸	۲۲۳	اول	محل سکونت		
۱۲/۲	۲۸	دوم	۷۶/۹	۱۹۳	شهری
۱۰۰	۲۵۱	جمع	۱۲/۹	۵۵	روستایی
			۰/۸	۲	سایر کشورها
			۰/۴	۱	بی پاسخ
			۱۰۰	۲۵۱	جمع

جدول ۳. ویژگی‌های خانوادگی (درآمد ماهیانه خانواده پدری، تعداد برادر و خواهر و وضعیت حیات پدر و مادر)

جوانان ۲۰-۳۰ ساله شهر یزد، سال ۱۳۹۶-۱۳۹۷

تعداد برادر (تنی و ناتنی) پاسخ‌گو			میزان درآمد ماهیانه خانواده پدری		
درصد	تعداد برادر	پاسخ‌های مورد نظر	درصد	تعداد	پاسخ‌های مورد نظر
۲۹/۹۱	۵۵	۰	۱۶/۷	۴۲	زیر ۱ میلیون
۳۹/۸۴	۱۰۰	۱	۳۵/۱	۸۸	بین ۱ تا ۲ میلیون
۲۴/۳۰	۶۱	۲	۱۶/۷	۴۲	بین ۲ تا ۳ میلیون
۵/۱۸	۱۳	۳	۴/۸	۱۲	بین ۳ تا ۴ میلیون
۳/۵۸	۹	۴ و بیشتر	۳/۲	۸	بالای ۴ میلیون
۵/۱۸	۱۳	تک فرزند	۲۱/۵	۵۴	اطلاع ندارم
۱۰۰	۲۵۱	جمع	۲	۵	بی پاسخ
تعداد خواهر (تنی و ناتنی) پاسخ‌گو			۱۰۰	۲۵۱	جمع
۲۱/۵۱	۵۴	۰	وضعیت حیات مادر و پدر پاسخ‌گو		
۳۸/۲۵	۹۶	۱	درصد	تعداد	وضعیت حیات
۱۷/۵۳	۴۴	۲	۹۴	۲۳۶	زنده
۷/۹۷	۲۰	۳	۱/۶	۴	متوفی
۹/۵۶۷	۲۴	۴ و بیشتر	۴/۴	۱۱	بی پاسخ
۴/۷۸۷	۱۲	تک فرزند	۱۰۰	۲۵۱	جمع
۹۹/۶۰۷	۲۵۰	جمع پاسخ‌گویان	وضعیت حیات پدر پاسخ‌گو		
۰/۳۹۷	۱	داده ازدست‌رفته	۸۶/۵	۲۱۷	زنده
۱۰۰	۲۵۱	جمع کل	۸/۴	۲۱	متوفا
قومیت پدر پاسخ‌گو			۵/۲	۱۳	بی پاسخ
درصد	تعداد	قومیت	۱۰۰	۲۵۱	جمع

سال چهارم، شماره ۱۳
باییز ۱۴۰۲

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

۹۶	۲۴۱	فارس			
۱/۶	۴	ترک	قومیت مادر پاسخ‌گو		
۰/۸	۲	لر	۹۸/۸	۲۴۸	فارس
۰/۴	۱	عرب	۰/۸	۲	ترک
۱/۲	۳	سایر	۰/۴	۱	عرب
۱۰۰	۲۵۱	جمع	۱۰۰	۲۵۱	جمع

جدول ۴. تعداد فرزند ایدئال از نظر جوانان ۲۰-۳۰ ساله شهر یزد سال ۱۳۹۶-۱۳۹۷

درصد	فراوانی	تعداد فرزند پس از ازدواج
٪ ۴/۸	۱۲	بدون فرزند
٪ ۷۶/۸	۱۹۱	۱ تا ۲ فرزند
٪ ۱۴/۷	۳۷	۳ تا ۵ فرزند
٪ ۴/۴	۱۱	بالای ۵ فرزند
٪ ۱۰۰	۲۵۱	جمع

یافته‌های استنباطی تحقیق

در این بخش از یافته‌های پژوهش، تلاش می‌کنیم که سؤال عوامل اقتصادی و اجتماعی مرتبط با تعداد ایدئال فرزند چیست؟ را پاسخ دهیم. برای پاسخ به این پرسش، تأثیر متغیرهای مستقل جنسیت، گروه‌های سنی، تعداد خواهر و برادر، درآمد خانواده پدری، تصمیم‌گیرنده برای ازدواج، محل سکونت، درآمد ماهیانه فرد، در اختیار داشتن مسکن ملکی و محل تأمین مسکن بعد از ازدواج را بر متغیر وابسته تعداد ایدئال فرزند، بر اساس جداول تقاطعی بررسی و گزارش می‌شود.

تعداد ایدئال فرزند با توجه به جنسیت افراد متفاوت است که در جدول شماره ۵ نشان داده شده است. این جدول تعداد ایدئال فرزند را برحسب گروه‌های سنی، جنسی، تعداد خواهر و برادر، محل سکونت و درآمد خانواده پدری را نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات این جدول حدود ۷۶/۹ درصد مردان و ۸۳ درصد از زنان ۱ تا ۲ فرزند می‌خواهند. ۱۸ درصد از مردان تعداد ۳ تا ۵ فرزند و ۵ درصد آنها بالای ۵ فرزند را ایدئال می‌دانند، در حالی که ۱۲ درصد از زنان ۳ تا ۵

فرزند و ۴ درصد از آنها تعداد بالای ۵ فرزند را مناسب می‌دانند؛ در نتیجه تعداد ایدئال فرزند برای مردان بیشتر از زنان است.

حدود ۷۶ درصد از پاسخ‌گویان کمتر از ۲۰ سال، تعداد ایدئال فرزند را ۱ تا ۲ فرزند ذکر کرده‌اند. همچنین ۷۸ درصد از افراد ۲۰ تا ۳۰ سال و ۸۶ درصد از افراد ۳۰ تا ۴۰ سال تعداد ایدئال فرزند را ۱ تا ۲ فرزند بیان کرده‌اند؛ بنابراین بیشتر افراد پاسخ‌گو تعداد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب می‌دانند.

تعداد فرزند ایدئال در بین افراد تک‌فرزند و افرادی که خواهر و برادر دارند نشان می‌دهد که حدود ۷۵ درصد از پاسخ‌گویان تک‌فرزند تعداد ایدئال فرزند را ۱ تا ۲ فرزند و همچنین ۸۲ درصد از افرادی که ۱ تا ۲ خواهر و برادر داشته‌اند، ۷۸ درصد از افرادی که ۳ تا ۵ خواهر و برادر داشته‌اند و ۷۲ درصد از پاسخ‌گويانی که بالای ۵ خواهر و برادر داشته‌اند، تعداد ایدئال فرزند را ۱ تا ۲ فرزند اعلام کرده‌اند؛ بنابراین به‌طور کلی بیشتر افراد پاسخ‌گو تعداد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب دانسته‌اند، اما با افزایش تعداد خواهر و برادر تا حدودی تمایل افراد به فرزندآوری بیشتر افزایش می‌یابد.

۷۳/۲ درصد پاسخ‌گويانی که درآمد ماهیانه خانواده پدری آنها زیر یک میلیون و ۹۲/۳ درصد از افرادی که درآمد خانواده پدری آنها بین ۲ تا ۳ میلیون تومان بوده است، تعداد ایدئال فرزند را ۱ تا ۲ فرزند دانسته‌اند، ۸۱ درصد از افرادی که درآمد ماهیانه خانواده پدری آنها ۳ تا ۴ میلیون تومان بوده، تعداد ۱ تا ۲ فرزند را به‌عنوان فرزند ایدئال بیان کرده‌اند؛ به‌طور کلی بیشتر افراد تعداد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب می‌دانند و با افزایش درآمد ماهیانه خانواده پدری تعداد ایدئال فرزند آن کم می‌شود.

جدول شماره ۶ تأثیر تصمیم‌گیرنده برای ازدواج را بر تعداد ایدئال فرزند نشان می‌دهد. ۸۰ درصد افرادی که خودشان به همراه خانواده تصمیم‌گیرنده ازدواجشان بوده‌اند، ۸۰ درصد افرادی که پدر و مادر را تصمیم‌گیرنده ازدواج اعلام کرده‌اند و ۵۰ درصد افرادی که به‌تنهایی تصمیم گرفته‌اند، تعداد ۱ تا ۲ فرزند را ایدئال می‌دانند. افرادی که به‌تنهایی تصمیم به ازدواج گرفته‌اند، تعداد فرزند بالای ۵ را مناسب نمی‌دانند؛ بنابراین افرادی که با تصمیم خود و خانواده ازدواج کرده‌اند، تعداد فرزند بیشتری می‌خواهند.

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

تأثیر محل سکونت در تعیین تعداد فرزند ایدئال نشان می‌دهد که حدود ۷۹ درصد افراد پاسخ‌گوی شهری و ۸۱/۱ درصد پاسخ‌گویان روستایی، تعداد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب دانسته‌اند؛ به‌طورکلی نوع سکونت تأثیر قابل‌ذکری بر تعداد ایدئال فرزند ندارد.

جدول شماره ۷ رابطه متغیرهای اقتصادی مانند میزان درآمد، داشتن مسکن ملکی و محل تأمین مسکن پس از ازدواج را بر تعداد ایدئال فرزند نشان می‌دهد. ۸۱ درصد افراد دارای درآمد ماهیانه زیر یک میلیون، ۷۶/۴ درصد افراد دارای درآمد ماهیانه ۱ تا ۲ میلیون، ۷۳/۷ درصد افراد با درآمد بین ۲ تا ۳ میلیون و ۸۰ درصد کسانی که ماهیانه ۳ تا ۴ میلیون درآمد دارند، تعداد ۱ تا ۲ فرزند را ایدئال ذکر کرده‌اند، ولی به‌صورت کلی با افزایش درآمد تعداد ایدئال فرزند از نظر افراد بیشتر می‌شود.

ارتباط بین داشتن یا نداشتن مسکن ملکی و تعداد فرزند ایدئال نشان می‌دهد که ۷۶/۷ درصد افراد که مسکن ملکی داشته و ۸۱/۲ درصد افراد که مسکن ملکی نداشته‌اند، تعداد ایدئال فرزند را ۱ تا ۲ فرزند ذکر کرده‌اند. ۲۳/۳ درصد از افرادی که مسکن ملکی داشته و ۱۸/۷ درصد از افرادی که مسکن ملکی نداشته‌اند، تعداد فرزند بالای ۲ را مناسب دانسته‌اند؛ درنتیجه می‌توان گفت افرادی که مسکن ملکی شخصی ندارند، تعداد ایدئال فرزند را کمتر از افرادی که مسکن ملکی دارند گزارش کرده‌اند.

تأثیر محل تأمین مسکن پس از ازدواج بر تعداد فرزند ایدئال نشان می‌دهد که ۸۳/۱ درصد از پاسخ‌گویانی که مسکن بعد از ازدواجش از طریق مسکن ملکی تأمین می‌شود، ۷۶/۸ درصد افرادی که مسکنشان استیجاری است، ۸۸/۹ درصد از افرادی مسکنشان از طریق خانواده پدری تأمین می‌شود و ۸۰ درصد از افرادی که مسکنشان از طریق خدمت تأمین می‌شود، ۱ تا ۲ فرزند را به‌عنوان تعداد ایدئال فرزند اعلام کرده‌اند؛ به‌طورکلی افرادی که مسکن ملکی و پدری دارند، تعداد فرزند کمتری نسبت به افراد با مسکن استیجاری و در برابر خدمت می‌خواهند.

جدول شماره ۸ علل عدم تمایل افراد به بچه‌دار شدن را نشان می‌دهد؛ به‌طورکلی ۹۵ درصد از پاسخ‌گویان تمایل به بچه‌دار شدن داشته‌اند. مهم‌ترین دلایل افراد برای بچه‌دار نشدن دلایل شخصی، ۸/۸ درصد و تفاهم زوجین برای بچه‌دار نشدن، ۸/۰ درصد است.

فصلنامه فرهنگ یزد

جدول ۵. رابطه و ویژگی های فردی (جنسیت، سن، تعداد خواهر و برادر، محل سکونت، درآمد خانواده پدری و تعداد فرزند ایدئال افراد)

متغیر	۱ تا ۲ فرزند	۳ تا ۵ فرزند	بالای ۵ فرزند	جمع		
جنسیت* معنادار در سطح ۰/۰۵	مرد	فرآوانی ۹۳	۲۲	۶	۱۲۱	
	درصد	۷۶/۹	۱۸/۲	۵/۰	۱۰۰/۰	
زن	فرآوانی	۹۸	۱۵	۵	۱۱۸	
	درصد	۸۳/۱	۱۲/۷	۴/۲	۱۰۰/۰	
۲۰ ساله به پایین	فرآوانی	۳۶	۹	۲	۴۷	
	درصد	۷۶/۶	۱۹/۱	۴/۳	۱۰۰/۰	
۲۰ تا ۳۰ ساله	فرآوانی	۱۱۴	۲۴	۷	۱۴۵	
	درصد	۷۸/۶	۱۶/۶	۴/۸	۱۰۰/۰	
سن* معنادار در سطح ۰/۰۵	۳۰ تا ۴۰ ساله	فرآوانی	۳۹	۴	۴۵	
	درصد	۸۶/۷	۸/۹	۴/۴	۱۰۰/۰	
۴۰ ساله به بالا	فرآوانی	۲	۰	۰	۲	
	درصد	۱۰۰/۰	۰/۰	۰/۰	۱۰۰/۰	
تعداد خواهر و برادر* معنادار در	تک فرزند	فرآوانی	۹	۳	۰	۱۲
	درصد	۷۵/۰	۲۵/۰	۰/۰	۱۰۰/۰	
۱ تا ۲ خواهر	فرآوانی	۱۱۱	۱۹	۵	۱۳۵	

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

۱۰۰/۰	۳/۷	۱۴/۱	۸۲/۲	درصد	و برادر	سطح ۰/۰۵
۶۹	۴	۱۱	۵۴	فراوانی	۳ تا ۵ خواهر	
۱۰۰/۰	۵/۸	۱۵/۹	۷۸/۳	درصد	و برادر	
۲۲	۲	۴	۱۶	فراوانی	بالای ۵	
۱۰۰/۰	۹/۱	۱۸/۲	۷۲/۷	درصد	خواهر و برادر	
۱۸۱	۹	۲۹	۱۴۳	فراوانی	شهری	محل سکونت*
۱۰۰/۰	۵/۰	۱۶/۰	۷۹/۰	درصد		
۵۵	۲	۸	۴۵	فراوانی	روستایی	معنادر در سطح ۰/۰۵
۱۰۰/۰	۳/۶	۱۴/۵	۸۱/۸	درصد		
۴۱	۱	۱۰	۳۰	فراوانی	زیر یک میلیون	درآمد خانواده پدری* معنادر در سطح ۰/۰۵
۱۰۰/۰	۲/۴	۲۴/۴	۷۳/۲	درصد		
۸۴	۶	۱۲	۶۶	فراوانی	بین ۱ تا ۲ میلیون	
۱۰۰/۰	۷/۱	۱۴/۳	۷۸/۶	درصد		
۳۹	۰	۳	۳۶	فراوانی	بین ۲ تا ۳ میلیون	
۱۰۰/۰	۰/۰	۷/۷	۹۲/۳	درصد		
۱۱	۰	۲	۹	فراوانی	بین ۳ تا ۴ میلیون	
۱۰۰/۰	۰/۰	۱۸/۲	۸۱/۸	درصد		

فصلنامه فرهنگ یزد

۸	۱	۱	۶	فراوانی	بالای ۴ میلیون
۱۰۰/۰	۱۲/۵	۱۲/۵	۷۵/۰	درصد	
۵۲	۳	۸	۴۱	فراوانی	اطلاع ندارم
۱۰۰/۰	۵/۸	۱۵/۴	۷۸/۸	درصد	

جدول ۶. رابطه تصمیم‌گیرنده برای ازدواج و تعداد فرزند ایدئال فرد

جمع	بالای ۵ فرزند	۳ تا ۵ فرزند	۱ تا ۲ فرزند	متغیر
۱۵	۱	۲	۱۲	فراوانی
۱۰۰/۰	۶/۷	۱۳/۳	۸۰/۰	درصد
۲۵۴	۱۰	۳۰	۱۶۴	فراوانی
۱۰۰/۰	۴/۹	۱۴/۷	۸۰/۴	درصد
۶	۰	۳	۳	فراوانی
۱۰۰/۰	۰/۰	۵۰/۰	۵۰/۰	درصد
۴	۰	۱	۳	فراوانی
۱۰۰/۰	۰/۰	۲۵/۰	۷۵/۰	درصد

*، معنادار در سطح ۰/۰۵

جدول ۷. رابطه متغیرهای اقتصادی (میزان درآمد، داشتن مسکن، محل تأمین مسکن پس از ازدواج) و تعداد

فرزند ایدئال

جمع	بالای ۵ فرزند	۳ تا ۵ فرزند	۱ تا ۲ فرزند	میزان درآمد	متغیر
۴۴	۱	۷	۳۶	فراوانی	میزان درآمد*
۱۰۰/۰	۲/۳	۱۵/۹	۸۱/۸	درصد	
۷۲	۳	۱۴	۵۵	فراوانی	بین ۱ تا ۲ میلیون
۱۰۰/۰	۴/۲	۱۹/۴	۷۶/۴	درصد	بین ۲ تا ۳ میلیون
۱۹	۱	۴	۱۴	فراوانی	بین ۳ تا ۴ میلیون
۱۰۰/۰	۵/۳	۲۱/۱	۷۳/۷	درصد	بین ۴ تا ۵ میلیون
۵	۰	۱	۴	فراوانی	

سال چهارم، شماره ۱۳

پاییز ۱۴۰۲

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

۱۰۰/۰	۰/۰	۲۰/۰	۸۰/۰	درصد	میلیون	
۱	۰	۰	۱	فراوانی	بالای ۴ میلیون	
۱۰۰/۰	۰/۰	۰/۰	۱۰۰/۰	درصد		
۹۳	۶	۱۰	۷۷	فراوانی	فاقد درآمد	
۱۰۰/۰	۶/۵	۱۰/۸	۸۲/۸	درصد		
۷۳	۴	۱۳	۵۶	فراوانی	بلی	
۱۰۰/۰	۵/۵	۱۷/۸	۷۶/۷	درصد		داشتن مسکن ملکي*
۱۶۵	۷	۲۴	۱۳۴	فراوانی	خیر	
۱۰۰/۰	۴/۲	۱۴/۵	۸۱/۲	درصد		
۸۳	۲	۱۲	۶۹	فراوانی	ملکي	
۱۰۰/۰	۲/۴	۱۴/۵	۸۳/۱	درصد		
۶۹	۴	۱۲	۵۳	فراوانی	استیجاری	
۱۰۰/۰	۵/۸	۱۷/۴	۷۶/۸	درصد		
۴۵	۱	۴	۴۰	فراوانی	پدري	
۱۰۰/۰	۲/۲	۸/۹	۸۸/۹	درصد		محل تأمین مسکن پس از ازدواج*
۲	۰	۰	۲	فراوانی	رایگان	
۱۰۰/۰	۰/۰	۰/۰	۱۰۰/۰	درصد		
۵	۰	۱	۴	فراوانی	در برابر خدمت	
۱۰۰/۰	۰/۰	۲۰/۰	۸۰/۰	درصد		
۲۸	۱	۷	۲۰	فراوانی	مشخص نیست	
۱۰۰/۰	۳/۶	۲۵/۰	۷۱/۴	درصد		
۳	۲	۰	۱	فراوانی	سایر	
۱۰۰/۰	۶۶/۷	۰/۰	۳۳/۳	درصد		

*، معنادار در سطح ۰/۰۵

جدول ۸. علت های اظهار شده از طرف پاسخگویان به عدم تمایل به بچه دار شدن

درصد	تعداد	دلایل
۰/۸	۲	تفاهم به بچه دار نشدن
۰/۴	۱	عدم امنیت شغلی
۰/۸	۲	دلایل شخصی

۰/۴	۱	عدم علاقه زوجه به فرزند
۰/۴	۱	عدم علاقه زوج به فرزند
۰/۴	۱	بیکاری
۹۵/۲	۲۳۹	تمایل به بچه دار شدن
۱/۶	۴	بی پاسخ
۱۰۰	۲۵۱	جمع

بحث و نتیجه گیری

هدف کلی از انجام این پژوهش بررسی وضعیت ایدئال فرزندآوری، عوامل مؤثر بر فرزندآوری و علل عدم تمایل به فرزندآوری از نظر جوانان ۲۰-۳۰ ساله شهر یزد است. انتخاب جامعهٔ مراجعه کننده برای ازدواج به عنوان جامعه هدف تحقیق به این دلیل است که این قشر به عنوان پیشگامان تغییر در جامعه و شکل دهنده آینده تغییرات جمعیتی در کشور و استان یزد هستند. بررسی نگرش آنها در باب ازدواج نشان می دهد که تا چه اندازه وضعیت ازدواج و فرزندآوری در یزد ناشی از تغییر نگرش ها است یا شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه، وضعیت ازدواج و فرزندآوری را در شرایط کنونی قرار داده است. سیاست گذاری در حوزه ازدواج و فرزندآوری در ایران، به خصوص در یزد در مرحله اول نیاز به این دارد که مشخص شود تغییرات ازدواج و فرزندآوری حاصل کدام یک از موارد فوق است؛ از این رو شناخت به دست آمده از نتایج تحقیق بسیار ارزشمند و در جهت دهی به سیاست گذاری ها مؤثر خواهد بود. هرچند داده های موجود به منظور پاسخ به این پرسش اساسی و مهم کافی نیست، ولی تا حد امکان سعی خواهد شد که به این پرسش پاسخ داده شود.

این پژوهش با رویکرد کمی و روش تحلیل ثانویه بر اساس داده های سازمان ثبت احوال در سال های ۱۳۹۶-۱۳۹۷ انجام شده است. داده ها پس از کدگذاری در دو قالب توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته های توصیفی تحقیق بیانگر این است که از ۲۵۱ نفر پاسخ گو در استان یزد، حدود ۵۰/۲ درصد آن مرد و ۴۹/۸ درصد آن زن بوده اند، بیشتر

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

پاسخ‌گویان را گروه‌های سنی جوان (۲۵ - ۲۹) دربرمی‌گیرد و از نظر تحصیلات بیشتر تحصیل کرده و بالاتر از دیپلم هستند.

از نظر سطوح درآمدی بیشتر جامعه آماری مورد مطالعه هیچ منبع درآمدی ندارند و از نظر محل سکونت، ۷۶/۹ درصد شهری و ۲۱/۹ درصد روستایی بوده‌اند. از نظر قومیت و مذهب ۹۸/۸ درصد فارس و شیعه بوده‌اند.

نتایج حاصل از ارتباط مسائل اقتصادی و اجتماعی و تعداد ایدئال فرزند نشان داده است که در همه گروه‌های مختلف، افراد بین ۱ تا ۲ فرزند را مناسب دانسته‌اند و در برخی گروه‌ها تفاوت‌هایی نیز وجود دارد. این نتایج هم‌سو با پژوهش علی دوستی و همکارانش در کرمانشاه است.

براساس گروه‌های سنی، ۷۶٪ افراد زیر ۲۰ سال، ۷۸٪ افراد ۲۰ تا ۳۰ سال و ۸۶٪ افراد ۳۰ تا ۴۰ سال، تعداد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب دانسته‌اند. نتایج تبیین رابطه سن و ایدئال فرزند هم‌سو با نظریه لستهاق^۱ است که معتقد است در گذار جمعیتی دوم با بالا رفتن سن ازدواج تعویق فرزندآوری اتفاق می‌افتد؛ به‌طورکلی تعداد خواهر و برادر تأثیر بسیاری بر تعداد مناسب فرزند ندارد و بیشتر افراد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب دانسته‌اند، بر اساس درآمد خانواده پدری افراد، هرچه درآمد بیشتر باشد، تعداد فرزند کمتری می‌خواهند؛ هرچند که بازم اغلب افراد تعداد ۱ تا ۲ فرزند را مناسب اعلام کرده‌اند. افرادی که با تصمیم خود و خانواده ازدواج کرده‌اند، نسبت به کسانی که خودشان به‌تنهایی تصمیم به ازدواج گرفته‌اند تعداد فرزند بیشتری می‌خواهند. نوع سکونت افراد از نظر روستایی و شهری بودن اثری بر تعداد مناسب فرزند ندارد و بیشتر افراد ۱ تا ۲ فرزند ایدئال می‌دانند که این نتایج هم‌سو با پژوهش حسنی و همکارانش در کرمانشاه است که بر اساس آن بین محل سکونت افراد، از نظر سکونت در شهر یا روستا و فرزندآوری تفاوتی چندانی وجود ندارد، بلکه تعداد مطلوب فرزندان زوجین جوان متأثر از شرایط زندگی آن‌هاست؛ افراد با افزایش درآمد، تعداد فرزند بیشتری می‌خواهند و افرادی که

مسکن ملکی دارند در مقایسه با افرادی که مسکن ملکی ندارند، تعداد فرزند بیشتری می‌خواهند.

نتیجه مهم دیگر این است که حدود ۹۵/۲ درصد از پاسخ‌گویان به بچه‌دار شدن تمایل دارند و تنها حدود ۸/۰ درصد از پاسخ‌گویانی که به بچه‌دار شدن تمایل ندارند، علت بچه‌دار نشدن را تفاهم به بچه‌دار نشدن و حدود ۸/۰ دلایل شخصی را ذکر کرده‌اند. نتایج این پژوهش با پژوهش فروتن و کرمی و همین‌طور پژوهش حسنی و همکارانش در سیستان بلوچستان هم‌سو است، بر اساس نتایج پژوهش الگوی بی‌فرزندگی و تک‌فرزندگی با ارزش‌های فرهنگی جامعه ایران مطابقت ندارد و عمده‌ترین الگوی فرزندآوری در ایران الگوی دوفرزندگی است؛ در واقع می‌توان نتیجه گرفت که بیشتر افراد به فرزندآوری تمایل دارند و اگر شرایط مهیا باشد، در حدود دو تا سه فرزند به دنیا خواهند آورد؛ بنابراین نظام سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی جمعیت در کشور ایران صرفاً باید به دنبال مهیا کردن شرایط فرزندآوری برای افراد جامعه باشد.

در پایان با توجه به اینکه این پژوهش در بستر شهر یزد انجام گرفت؛ تفاوت‌های فرهنگی، قومی، مذهبی و منطقه‌ای از قدرت تعمیم این پژوهش نسبت به سایر مناطق می‌کاهد و نیاز است تا پژوهش‌هایی در سطوح مختلف جغرافیایی و با توجه به ویژگی‌های فرهنگی و قومیتی انجام شود، اما درعین حال با توجه به اینکه خانواده‌های ایرانی در سالیان اخیر تجارب مشترکی به لحاظ فشارهای اقتصادی و تورم داشته‌اند؛ از این رو بخشی از یافته‌های این پژوهش حاوی دستاورد علمی برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران است؛ اینکه میل به فرزندآوری در بیشتر افراد وجود دارد و نیاز است سیاست‌های جمعیتی فرزندآوری بیشتر به سال‌های ابتدایی زندگی و به‌ویژه فرزند اول و دوم معطوف باشد و عمده تمرکز روی فرزند سوم و بالاتر نباشد و والدین در آوردن فرزند اول و دوم هم مورد تشویق باشند؛ چراکه در سال‌های اول زندگی پس از ازدواج ممکن است جوانان با مشکلاتی در فرزندپروری مواجه باشند و نیاز است برای داشتن اولین فرزند بسیار مورد حمایت و تشویق باشند.

منابع

- آسوده، یاشار. (۱۴۰۱). بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی و جمعیت‌شناختی مؤثر بر فرزندآوری (مطالعه موردی: کارمندان زن متأهل آموزش و پرورش ناحیه یک شهر ارومیه)، فصلنامه علمی رهیافت‌های نوین در مطالعات اسلامی. ۴ (۱۰): ۱۷۴-۲۲۴.
- احمدی، علی محمد، و ازوجی، علاء‌الدین. (۱۳۹۶). تعیین‌کننده‌های کلان اقتصادی اجتماعی نرخ باروری کل (TFR) در ایران با استفاده از الگوی خودهمبسته با وقفه توزیعی (ARDL)، پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار). ۳ (۱۷): ۵۳-۷۶.
- حسینی، محمدرضا، محمدزاده، حمیده، و محمدزاده، فاطمه. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر تعداد ایدئال فرزندان در خانواده در استان سیستان و بلوچستان. فصلنامه مطالعات جمعیتی، ۵ (۲): ۹۱-۱۲۵.
- خانی، سعید، محمدزاده، حسین، و عباسی شوازی، محمد جلال. (۱۳۹۷). مقایسه میان نسلی ایدئال‌های ازدواج و فرزندآوری با تأکید بر نقش ویژگی‌های زمینه‌ای در شهرستان سنندج. مسائل اجتماعی ایران، سال نهم، ۲: ۴۹-۷۶.
- خلج‌آبادی فراهانی، فریده و سرایی، حسن، (۱۳۹۱)، قصد و عملکرد زنان و مردان همسر دار ساکن تهران در خصوص تک‌فرزندی و عوامل اجتماعی و فرهنگی تعیین‌کننده آن. تهران: مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه.
- رستگار خالد، امیر، و محمدی، میثم. (۱۳۹۴). تغییرات باروری و آفت باروری در ایران بر پایه تحلیل ثانویه داده‌های پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان. مجله جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۶، شماره پیاپی ۵۸، ۲: ۱۵۹-۱۸۰.
- سرایی، حسن. (۱۳۹۴). بازتولید جمعیت ایران: وضع موجود و ملاحظات درباره سیاست‌گذاری. فصلنامه علوم اجتماعی، ۶۸: ۱-۳۵.
- صادقی، رسول، و طریقتی تابش، رضیه. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر عوامل فرهنگی بر ترجیحات فرزندآوری جوانان در شهر تهران. دوفصلنامه مطالعات جمعیتی، ۳ (۲): ۶۳-۸۹.
- عباسی شوازی، محمد جلال. (۱۳۸۰). همگرایی رفتارهای باروری در ایران: میزان، روند و الگوی سنی باروری در استان‌های کشور در سال‌های ۱۳۵۱ و ۱۳۷۵. نامه علوم اجتماعی، ۱۸: ۲۰۱-۱۳۱.
- عباسی شوازی، محمد جلال، و عسکری ندوشن، عباس. (۱۳۸۴). تغییرات خانواده و کاهش باروری در ایران مطالعه موردی استان یزد، نامه علوم اجتماعی، ۲۵: ۲۵-۷۵.

عباسی شوازی، محمد جلال، و حسینی چاوشی، میمنت، (۱۳۹۲)، تحولات باروری در ایران در چهار دهه اخیر، کاربرد و ارزیابی روش فرزندان خود در برآورد باروری با استفاده از داده‌های سرشماری ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۰. گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی، تهران: پژوهشکده آمار.

عباسی شوازی، محمد جلال، محمودیان، حسین، و صادقی، رسول و قربانی، زهرا. (۱۳۹۷). تأثیر جهت‌گیری‌های ارزشی-نگرشی بر ایدئال‌های فرزندآوری در ایران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، سال سیزدهم، ۲۶: ۳۷-۶۶.

عرفانی، امیر (۱۳۸۹)، گزارش تفصیلی پیمایش باروری تهران، تهران: مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه.

عسکری ندوشن، عباس، عباسی شوازی، محمد جلال، و صادقی، رسول. (۱۳۸۸). مادران، دختران و ازدواج (تفاوت‌های نسلی در ایده‌ها و نگرش‌های ازدواج در شهر یزد). *فصلنامه مطالعات راهبردی زنان*، سال یازدهم، ۴۴: ۷-۳۳.

علی دوستی، عزالدین، ادهمی، عبدالرضا، و کاظمی‌پور، شهلا. (۱۴۰۰). عوامل اجتماعی-اقتصادی مؤثر بر نگرش به فرزندآوری: مطالعه موردی زوجین در آستانه ازدواج در شهر کرمانشاه، نشریه پژوهشکده علوم بهداشتی جهاد دانشگاهی، سال ۲۰، ۴: ۴۷۱-۴۸۵.

فروتن، یعقوب، و کرمی، فرشاد. (۱۳۹۵). الگوها و تعیین‌کننده‌های تمایلات فرزندآوری در ایران. *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، سال ۱۱، ۲۱: ۷۱-۱۰۰.

فتحی، الهام (۱۴۰۰)، باروری در ایران، از سال ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹، گزارش طرح پژوهشی، تهران، انتشارات پژوهشکده آمار.

کریمی، خدیجه. (۱۳۹۰). بررسی تغییرات شاخص‌های ازدواج در ایران طی سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۸۵. چهارمین همایش انجمن جمعیت‌شناسی ایران، تهران: انتشارات مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه.

محزون، علی‌اکبر. (۱۳۹۴). بررسی تحولات فرزندآوری در ابعاد اجتماعی، جمعیتی بر اساس سرشماری‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۹۰. *فصلنامه جمعیت*، سال ۲۲، ۹۱ و ۹۲: ۹۵-۱۱۱.

Shafiee Sarvestani, E. (1390). For Neda, The messenger of lifestyle change in Iran, *Youth and media studies* (2); [In Persian].

Lesthaeghe, R (2010) the unfolding story of the second demographic transition, *population and Development Review*, 36 (2) , 211-251.

Mahmoudiani, S. (2022) Women's fertility knowledge and their number of children ever born: A cross-sectional study in Shiraz, Iran, *Health science Reports*, 6 e1179

بررسی عوامل مؤثر بر تعداد فرزند ایدئال در بین جوانان استان یزد

Ejaz Ali, R. Bari, K.M. (2014) " Revealing ideal number of children by households: A socioeconomic analysis using Pakistan demographic and health survey" Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences, 8, Iss. 3, pp. 887-899.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Exploring the Factors Influencing the Ideal Number of Children Among the Youth in Yazd Province

Kolsoom Irannejad, Mohammad Torkashvand Moradabadi, Wahed Soroush

Abstract

This quantitative study employs secondary data analysis from the National Marriage and Divorce Plan of the Civil Registration Organization in 2017-2018 to examine the ideal number of children among 251 young adults aged 20 to 30 who were about to get married and visited registration offices. The findings indicate that the majority of young adults are inclined to have children, with only 5 percent expressing no desire to have offspring. The desire to have children is consistent across most economic and social groups, with a general preference for having two children. Therefore, there is a prevalent inclination towards childbearing, suggesting the need for population policies that encourage childbearing, focusing on the early years of life and the first and second children in families, rather than on the third child and beyond. In essence, families should be encouraged to have children regardless of birth order, particularly the first child.

Keywords: ideal childbearing, population, fertility, Yazd, Iran

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

